

Zora Krnjaić

Institut za psihologiju

Filozofski fakultet, Beograd

E-mail: zkrnjaic@f.bg.ac.rs

UDK: 371.95

ISBN 978-86-7372-131-6, 16 (2011), p.45-55

Originalan naučni rad

PERSPEKTIVE ZA RAZVOJ DAROVITOSTI U GLOBALNOM DRUŠTVU

Postoje različita određenja globalizacije i ona ukazuju i na različite posledice procesa globalizacije. Neka određenja globalizacije više se bave mogućnostima koje ona pruža i njenim pozitivnim stranama, a neka se, uglavnom, bave rizicima i opasnostima koje nosi. U svakom slučaju, pored toga što je globalizacija kontradiktoran proces, ona je neizbežna, dinamična i višestruko složena i kompleksan proces koji ima više aspekata (ekonomski, politički, kulturni,...). Posledice globalizacije su mnogostruke i različite, a problemi globalnog društva globalni i kao takvi, mnogi od njih, mogu se rešavati i rešiti samo na globalnom nivou.

Narastajući proces globalizacije na različite načine prožima svakodnevne aktivnosti, odrastanje dece i mladih, obrazovanje, profesionalne zahteve i aktivnosti, načine organizovanja i provođenja slobodnog vremena, oblikuje niz zahteva koji se postavljaju pred savremenog čoveka, pruža niz mogućnosti, postavlja i neka ograničenja, pokreće niz pitanja i nedoumica i utiče na celokupno okruženje i život.

Razmatranje darovitosti i njenog razvoja znači i razmatranje darovitosti u kontekstu globalnog društva, a kroz sagledavanje mogućih implikacija procesa globalizacije na darovitost, na shvatanje, razvoj, mogućnosti i modele podsticanja darovitosti. Globalizacija ima niz značajnih implikacija, kako za shvatanje i određenje darovitosti, tako i za identifikaciju, podsticanje i ispoljavanje darovitosti i vrednovanje darovitih i talentovanih i njihovog doprinosa društvu.

Brojni su izazovi i mogućnosti za razvoj darovitosti koje pokreće i pruža globalizacija. Neki od za darovitost relevantnih izazova globalizacije su: dramatičan razvoj globalnih telekomunikacija; uvećana mobilnost ljudi, protok roba, ideja, podataka, a posebno mobilnost studenata i nastavnika; rastuća uloga obrazovanja, istraživanja i inovacija („knowledge triangle“) koji igraju ključnu ulogu u nošenju sa izazovima globalizacije i razvojem društva znanja („knowledge society“); globalizacija kulture kao susreta različitih svetskih kultura; internacionalizacija koja se odnosi na sve veću međusobnu povezanost i međuzavisnost ljudi i institucija u svetu; sve brži tempo života i sve veći značaj efikasnosti kao kriterijuma uspešnosti na različitim nivoima i efikasnosti kao jednog od pokazatelja darovitosti; efikasnija organizacija rada koja zahteva specijalizovanije poslove; potreba za angažovanjem mladih u društvu i omogućavanjem i razvojem institucionalnih mehanizama za aktivno učešće mladih; sve veća potreba za podsticanjem i razvojem kritičkog mišljenja i kritičkog odnosa pojedinaca, a pre svega mladih, prema informacijama, medijima, različitim sadržajima, pojavama u okruženju i td.; sve veća potreba za podsticanjem i razvojem kreativnosti i preduzimljivosti; neophodnost razvijanja fleksibilnosti i tolerancije pojedinaca na neizvesnost kao bitno obeležje savremenog života.

Navedene izazove globalizacije, njihovu opravdanost, mogućnosti i ograničenja potrebno je kritički razmatrati s obzirom na implikacije koje imaju za razvoj, ispoljavanje i korišćenje darovitosti.

Ključne reči: darovitost, globalno društvo, globalizacija, celoživotno učenje, ključne kompetence.

Darovitost se razvija i ispoljava u stvarnom životnom kontekstu u nekoj, kako se to obično kaže, potencijalno vrednoj oblasti ljudske delatnosti. Živimo u globalnom društvu koje se brzo menja i postavlja nove i složene zahteve. To je realnost u kojoj odrastaju deca i mladi i to je kontekst iz koga treba anticipirati zahteve koji se već postavljaju i koji će se tek postavljati pred buduće generacije.

Globalizacija kao društveno-istorijski kontekst razvoja darovitosti

Narastajući proces globalizacije na različite načine prožima svakodnevne aktivnosti, odrastanje dece i mladih, obrazovanje, profesionalne zahteve i aktivnosti, načine organizovanja i provođenja slobodnog vremena, oblikuje niz zahteva koji se postavljaju pred savremenog čoveka, pruža niz mogućnosti, postavlja i neka ograničenja, pokreće niz pitanja i neodumica i utiče na celokupno okruženje i život.

Savremeno globalno društvo određuje se, između ostalog, i kao: post-industrijsko informaciono društvo, društvo masovne kulture, društvo znanja, društvo učenja u čemu se ogleda i iskazuje rastuća uloga različitih vidova obrazovanja i informisanja odnosno znanja („knowledge society“, „knowledge economy“). A kao nesporno bitno za unapređenje društva i kvaliteta života, ističe se potreba za izgradnjom društva zasnovanom na znanju i to je jedna od ključnih odrednica razmatranja perspektive ili, tačnije, perspektiva za razvoj darovitosti u savremenom, globalnom, društvu.

Postoje različita određenja globalizacije, a ona ukazuju i na njene različite posledice. Neka određenja globalizacije više se bave mogućnostima koje ona pruža i njenim pozitivnim stranama, a neka se, uglavnom, bave rizicima i opasnostima koje nosi. U svakom slučaju, pored toga što je globalizacija kontraverzan proces, ona je neizbežan, dinamičan i višetruko složen i kompleksan proces koji ima više aspekata (ekonomski, politički, kulturni,...). Posledice globalizacije su mnogostruke i različite, a

problemi globalnog društva globalni i kao takvi, mnogi od njih, mogu se rešavati i rešiti samo na globalnom nivou.

Razmatranje darovitosti i njenog razvoja znači i razmatranje darovitosti u realnom kontekstu globalnog društva i to kroz sagledavanje mogućih implikacija procesa globalizacije na darovitost, na shvatanje, razvoj, mogućnosti i modele podsticanja darovitosti (Krnjaić, 2007). Globalizacija ima niz značajnih implikacija, kako za shvatanje i određenje darovitosti, tako i za identifikaciju, podsticanje i ispoljavanje darovitosti (na ličnom planu i za društvo i zajednicu) i vrednovanje darovitih i talentovanih i njihovog doprinosa društvu.

Darovitost u kovitlacu izazova i mogućnosti koje nosi globalizacija

Brojni su izazovi i mogućnosti za razvoj darovitosti koje pokreće i pruža globalizacija. Neki od, za darovitost relevantnih, izazova globalizacije su:

- dramatičan razvoj globalnih telekomunikacija, pre svega interneta, komunikacionih satelita i telefonije, razvoj infrastrukture i uvećan protok podataka;
- uvećana mobilnost ljudi, protok roba, ideja, podataka, a posebno mobilnost studenata i nastavnika;
- rastuća uloga obrazovanja, istraživanja i inovacija („knowledge triangle“) koji igraju ključnu ulogu u nošenju sa izazovima globalizacije i razvojem društva znanja („knowledge society“);
- globalizacija kulture kao susreta različitih svetskih kultura;
- internacionalizacija koja se odnosi na sve veću međusobnu povezanost i međuzavisnost ljudi i institucija u svetu;
- sve brži tempo života i sve veći značaj efikasnosti kao kriterijuma uspešnosti na različitim nivoima i efikasnost kao jedan od pokazatelja darovitosti;
- efikasnija organizacija rada koja zahteva specijalizovanije poslove;
- potreba za angažovanjem mladih u društvu i omogućavanjem i razvojem institucionalnih mehanizama za aktivno učešće mladih;
- sve veća potreba za podsticanjem i razvojem kritičkog mišljenja i kritičkog odnosa pojedinaca, a pre svega mladih, prema informacijama, medijima, različitim sadržajima, pojavama u okruženju i td.;

- sve veća potreba za podsticanjem i razvojem kreativnosti i preduzimljivosti;
- neophodnost razvijanja fleksibilnosti i tolerancije pojedinaca na neizvesnost kao bitno obeležje savremenog života;
- ...

Navedena lista svakako nije iscrpna i pitanje je da li je moguće sačiniti iscrpan popis svih izazova. Zapravo, navedena lista nam služi kao pomoć i orijentir u formisanju nekih važnih „globalnih“ pitanja za razvoj darovitosti, pre svega, mladih, učenika i studenata koji su u posebnom životnom periodu „tranzicije“ ka odraslom dobu.

Efikasnost se sve više postavlja kao kriterijum uspešnosti na različitim nivoima i kao jedan od pokazatelja darovitosti. Naglašava se efikasnost tokom školovanja i na poslu, imamo i koncept „uspešne inteligencije“ (*Successful Intelligence*, Sternberg, 1997), a govori se, takođe, i o efikasnijoj organizaciji rada koja zahteva specijalizovanije poslove. Ovaj trend nije bez teorijskog i metodološkog osnova (što je posebna tema koja prevazilazi okvire ovoga rada).

Za današnje generacije mladih je izvesnije, nego što je to bivalo ranije, da se obrazovanje i učenje ne završava sa završetkom školovanja. Uz neophodnost za dostupnim i kvalitetnim obrazovanjem za sve sada se postavlja i zahtev i/ili mogućnost za celoživotno učenje.

Postindustrijsko društvo znanja je, u najkraćem, društvo učenja u kome radne i profesionalne kompetencije uključuju spremnost za promene i inovativnost (Đurišić-Bojanović, 2007). Dakle, postavlja se kao imperativ da se što veći broj mladih školuje, obrazuje i uči, praktično čitavog života.

Obrazovanje i učenje tokom čitavog života: „lifelong learning“ i darovitost u „life span“ perspektivi

Raste potreba za povećanjem broja mladih, obrazovanih jer su i projekcije da će biti potrebno sve više visokoobrazovanih i stručnih koji će moći da odgovore sve složenijim zahtevima privrede i tehnologije i koji će biti u stanju ne samo da prate nego i da inoviraju. U tom kontekstu se obrazovanje učenika i studenata, reforma obrazovanja i modernizacija, naročito visokog obrazovanja, i mehanizmi podsticanja darovitosti i kreativnosti stavljaju ruku pod ruku (Krnjaić, 2009).

Jedna od odlika naprednog razvoja jeste i ta da traje duže, a jedan od načina sagledavanja darovitosti, naročito relevantan u kontekstu globalizacije, je pristup darovitosti koja se razvija čitavog života (u „life span“ perspektivi) kako je to obrazlagao i činio Gruber još pre dvadeset pet godina (Gruber, 1986). Doduše, i drugi autori, pre svega, razvojnih koncepcija nadarenosti ističu dinamičnu prirodu nadarenosti i značaj razvoja tokom čitavog života.

Nadarenost nije nešto sa čim se rađamo, niti se njen razvoj završava u kasnoj adolescenciji. Gruber posmatra nadarenost u perspektivi čitavog životnog ciklusa i ističe da se važni aspekti razvoja darovitih odvijaju baš u zrelim godinama. Važno je da se rano ispoljena darovitost u detinjstvu ostvari kroz kreativnost i stvaranje u odrasлом dobu. Gruber iznosi da visoko daroviti rade na ostvarivanju svog globalnog, visoko organizovanog "profesionalnog plana" i da im se život jednim delom i sastoji u ostvarivanju tog plana. Zato, umesto o darovitosti, ovaj autor govori o izuzetnosti ("human extraordinariness") čime želi naročito da istakne ličnu aktivnost i samoostvarenje pojedinca. U tom smislu i koncept celoživotnog učenja („lifelong learning“) u saglasju je sa pomenutom koncepcijom razvoja nadarenosti.

Posebno dobija na značaju obrazovanje mladih i to visoko obrazovanje. Kada je reč o Evropi, o tome svedoče i pokušaji povećanja međunarodne konkurentnosti evropskog sistema obrazovanja. Prilike i uslovi u kojima žive današnji studenti ili „Erasmus generacija“ objedinju u sebi više aspekata, a pre svega, mobilnost i interkulturalnost. Mobilnost mladih je poželjna i potrebna i, čak, neminovna, pre svega, i mobilnost studenata u okviru evropskog obrazovnog prostora. Mobilnost studenata iz Srbije olakšana je ukidanjem viza. Nove prilike dodatno aktuelizuju bojazni koje se odnose na odlazak mladih stručnjaka iz zemlje. U tom smislu, postavlja se izazov kako omogućiti mladima da uče, da studiraju u inostranstvu, a potom da se vrate u Srbiju (kako sprečiti „brain drain“, ili ga transformisati u „brain gain“). Takođe, značajna je i mobilnost istraživača, pre svega, u okviru evropskog istraživačkog prostora za jačanje istraživačkih kapaciteta preko mobilnosti istraživača, partnerstva i saradnje između istraživača i istraživačkih centara. Postoje različiti oblici međunarodne saradnje, razmene znanja i iskustva.¹

---

¹ Oni se odnose na: visoko obrazovanje (Erasmus, Erasmus Mundus, Marie Curie) za studente, doktorante i nastavno - naučno osoblje; visoko obrazovanje i naučno istraživanje (Marie Curie, mobilnost u okviru Networks of Excellence (Mreže

Evropska komisija je u martu 2010. predstavila strategiju **Evropa 2020** koja se odnosi na promovisanje ekonomskog razvoja i socijalnog jedinstva za period do 2020. godine. Ovaj dokument na nivou Evropske unije zamenjuje Lisabonsku agendu koja je važila za period od 2000. do 2009. U okviru ovog dokumenta omladina se postavlja na vrh prioriteta Evropske unije o čemu govori i stvaranje programa „**Mladi u pokretu**“ („Youth on the Move“) koji je jedan od sedam inicijativa koje će biti realizovane na evropskom nivou do 2020. Cilj programa „Mladi u pokretu“ je da institucije visokog obrazovanja učini atraktivnijim za mlade i da generalno doprinese podizanju kvaliteta na svim nivoima obrazovanja i treninga u EU, promovišući mobilnost studenata i unapređujući mogućnosti zapošljavanja mladih.

Naročito su važne aktivnosti koje se zasnivaju na konceptu celoživotnog učenja, razvoju ključnih kompetencija i karijernom vođenju i savetovanju.

Ključne kompetencije

U Evropskom referentnom okviru ključne kompetencije se definišu kao kombinacija znanja, veština i stavova u odgovarajućem kontekstu. U ovom dokumentu izdvojeno je 8 ključnih kompetencija koje se odnose na komunikaciju na maternjem jeziku, na komunikaciju na stranom jeziku, na matematičku kompetenciju i bazične kompetencije u nauci i tehnologiji, digitalne kompetencije, učenje kako se uči, socijalne i građanske kompetencije, inicijativu i preduzetništvo i kompetencije koje se odnose na kulturu i izražavanje.

Ove kompetencije, odnosno ovladavanje njima je potrebno svakom pojedincu za lični razvoj, zadovoljstvo, aktivno učešće u društvu, uključenost u drušvo (socijalnu inkluziju) i zapošljavanje. Sve one ne samo da doprinose uspešnom životu u društvu znanja, nego su neophodne. Osim toga, svaka od njih zaslužuje da se

---

izuzetnosti) i Technology Platforms (Tehnološke platforme)); od visokog obrazovanja do zaposlenja, (aktivnosti u okviru Erasmus i Marie Curie); stručno obrazovanje i pripravnništvo (Leonardo); drugi nivo obrazovanja – osnovna i srednja škola (Comenius); obrazovanje i volontiranje odraslih (Grundtvig); oblast kulture (Culture Programme); omladinske razmene i omladinsko volontiranje (Youth in Action); volontiranje (European Voluntary Service u okviru programa Youth in Action); civilno društvo (program Europe for Citizens Programme) i aktivnost koja je u pripremi pod nazivom „Erasmus for Young Entrepreneurs“ – „Erasmus za mlade preduzetnike“.

podrobno razmatra kao (potencijalno) vredna za razvijanje i ispoljavanje darovitosti u stvarnom životnom u različitim oblastima ljudske delatnosti.

Svakako, jedna od osnovnih, temeljnih je učenje kako se uči, a za darovite je već poznat značaj meta učenja i samoregulisanog učenja. Nije sporno i čini nam se da je opšte prihvaćen, bar deklarativno, značaj digitalnih kompetencija i značaj (učenja) stranih jezika odnosno komunikacije. Ali ima i kompetencija čiji značaj još uvek nije prepoznat i priznat.

Kritičko mišljenje

Pored svih kompetencija i kroz sve kompetencije potrebno je graditi kritički odnos i razvijati kritičko mišljenje pogotovo kada imamo u vidu mlade i podsticanje i razvijanje darovitosti. Naime, potrebno je razvijati sposobnosti kritičkog mišljenja mladih i graditi kritički odnos prema informacijama i uopšte graditi kulturu kritičkog mišljenja. Neophodno je ne samo za ostvarivanje obrazovnih ciljeva naučiti učenike kako da uče. Mladi treba da nauče kako da vrše selekciju informacija iz obilja kome su izloženi, da vrednuju ispravnost i korektnost informacija i pouzdanost izvora, kako da vrednuju informaciju s obzirom na specifične ciljeve zbog kojih im je potrebna, kako da aktivno tragaju za informacijama koje su im potrebne, da znaju gde ih mogu pronaći, da prepoznaju informacije iskazane u različitim simboličkim modalitetima i da umeju da ih koriste i td. (podrobno o teorijskoj zasnovanosti i implikacijama za nastavu: Grupa autora, 2007). Potrebno je podržati aktivan, kritički odnos učenika i studenata prema onome što uče i, uopšte, prema svetu koji ih okružuje.

Koncept celoživotnog učenja i karijernog vođenja i savetovanja

U tranziciji mladih od obrazovanja do zaposlenja i tokom procesa građnja karijere (imamo na umu mlade, mada sve ovo vredi i za one koji imaju preko 30 godina) neophodno je doneti niz odluka, biti informisan i aktivno uključen, rešavati raznovrsne probleme i snositi odgovornost za odluke i izbore. Da sve ovo nije lak posao, svedoče i podaci da čak i najuspešnijim studentima stipendistima Fonda za mlade talente: nedostaju bitne informacije, nemaju izgrađene navike aktivnog traženja relevantnih informacija;

nemaju izgrađene veštine samopredstavljanja; suženo im je poimanje sopstvene karijere (Krnjaić, 2010).

Globalizacija suočava svakog pojedinca sa novim izazovima i postavlja zahtev za ovladavanjem ključnim kompetencijama kako bi se prilagodili svetu koji se jako brzo menja, zato je potrebno stalno učiti, tokom čitavog života, i odgovorno raditi na razvoju sopstvene karijere jer je posao u smislu stalnog i sigurnog zaposlenja „zastarela kategorija“, a karijera je promenljiva. Zato i karijerno vođenje i savetvanje u celoživotnoj perspektivi dobija na značaju kao sredstvo ostvarivanja celoživotnog učenja.

Karijerno vođenje obuhvata niz aktivnosti koje osposobljavaju pojedince bilo kog uzrasta, u bilo kom trenutku njihovih života, da identifikuju sopstvene sposobnosti, kompetencije i interese, da donesu odluke koje se tiču njihovog obrazovanja, osposobljavanja i profesije i da upravljaju tokovima svojih života u oblasti učenja, rada i drugih oblasti u kojima mogu da steknu i primene sposobnosti i kompetencije (Savet ministara EU, 2004).

Strategija karijernog vođenja i savetovanja Republike Srbije (2010) omogućava uspostavljanje sistema karijernog vođenja i savetovanja u obrazovanju i zapošljavanju. Karijerno vođenje i savetovanje treba da omogući pojedincu: lični razvoj kako bi mogao da razume sebe i da utiče na sopstvene odluke i inicijative u oblasti školovanja i profesionalnog razvoj; da istraži mogućnosti za učenje i zapošljavanje, odnosno za rad i; da planira i upravlja promenama u oblasti svog učenja i/ili rada, odnosno da upravlja svojom karijerom.

Za razvoj ljudskih resursa u društvu zasnovanom na znanju neophodne su različite vrste učenja koje vode zapošljavanju. Reč je o veštinama visokog nivoa i sposobnostima kao što su kritičko mišljenje, rešavanje problema, donošenje odluka, timski rad, ... U pitanju je nova paradigma konstruisanje karijere.

Aktivno učešće mladih u društvu

Sve je veća potreba za aktivnim učešćem mladih u društvu i omogućavanjem i razvojem institucionalnih mehanizama za njihovo aktivno učešće u svim oblastima života. Aktivan stav je važan za uspostavljanje aktivnog i kritičkog odnosa prema životu,

za iskazivanje inicijative, ispoljavanje kreativnosti, fleksibilnosti i tolerantnosti.

Tokom izrade Nacionalne strategije za mlade Republike Srbije, 2007. godine, u konsultativnom procesu, u kome je učestvovalo oko 16 000 mladih, kao najveći izazovi za mlade u Srbiji artikulirani su: neinformisanost i neobaveštenost mladih; nedostatak funkcionalnih znanja i veština za nastavak školovanja, zapošljavanje i snalaženje u životu; i nezaposlenost. A najveći izazovi za mlade u Evropi izdvojeni, u toku izrade Strategije EU Mladi-Ulaganje i osnaživanje 2009, u konsultativnom procesu organizovanom širom Evrope, su slični izazovima sa kojima se suočavaju mladi u Srbiji. Odnose se na obrazovanje, zapošljavanje, socijalnu inkluziju i zdravlje.

Pokazalo se da mladima nedostaju informacije koje su im potrebne za školovanje, za izbor zanimanja, nedostaju im informacije o stipendijama, o mogućnostima za praksu, zapošljavanje, volontiranje,... Problem informisanja odnosno nedostatak pravih informacija o pitanjima i na teme koje su važne za mlade u Srbiji je naročito značajan jer je informisanost preduslov za različite vidove participacije, a takođe, govori i o aktivnosti samih mladih.

U ovom dokumentu, prvoj Nacionalnoj strategiji za mlade u Srbiji, koji je usvojila Vlada 2008. godine, među strateškim ciljevima formulisani su podsticanje aktivnog učešća mladih (iskazano i u viziji i kroz principe i samu izradu dokumenta; Krnjaić & Mitrović, 2009) i podsticanje i vrednovanje izuzetnih ispoljavanja i postignuća mladih u različitim oblastima (Krnjaić, 2008).

Značajne praktične implikacije na shvatanje darovitosti, njeno određivanje i podsticanje, ima naglašavanje efikasnosti i uspešnosti, kao i sve veća potreba za podsticanjem i razvojem kreativnosti i preduzimljivosti. Zbog sve bržeg tempa života i zahteva, neophodno je razvijati fleksibilnost i toleranciju pojedinaca na neizvesnost kao bitno obeležje savremenog života. Zato se uz pomenute zahteve i vrednosti ističu i empatija, solidarnost i umenje timskog rada. U razmatranjima darovitosti u kontekstu globalnog društva nezaobilazno je i razmatranje uloge koju ima razvoj kulture kritičkog mišljenja i aktivnog učešća mladih u društvu.

Literatura:

- Antić Janković, S., Gošović, R., Grahovac, V., Krnjaić, Z., Lazarević, D., Moskovljević, J., Pavlović Babić, D., Pešić, J., Plut, D., Stepanović, I. (2007). *Kultura kritičkog mišljenja: Teorijsko zasnovane i implikacije za nastavu*. Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta, Centar za primenjenu psihologiju.
- Đurišić-Bojanović, M. (2007). Spremnost za promene: nove kompetencije za društvo znanja. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, god. 39, br. 2, str. 211-224.
- Fond za mlade talente; Link: www.mos.gov.rs
- Gruber, H. E. (1986): The Self-Construction of the Extraordinary, in: R.J. Sternberg & J.E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness*, Cambridge University Press, New York, pp. 247-263.
- *EU Strategy for Youth – Investing and Empowering*
- Krnjaić, Z. (2007). Neke obrazovne implikacije savremenih shvatanja darovitosti. *Praktični aspekti savremenih shvatanja darovitosti Zbornik 13*. Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača »Mihailo Panov«, Vršac str. 286-296.
- Krnjaić, Z. (2008). Gifted and talented youth in the (draft) National Youth Strategy of Serbia. 11 th International Conference of European Council for High Ability: *From giftedness in childhood to successful intelligence in adulthood*, European Council for High Ability, 16 th -20 th September, Prague, The Czech Republic, str. 95.
- Krnjaić, Z. (2009): Podrška obrazovanju i usavršavanju mladih. U: G. Gojkov (Ur.) *Daroviti i društvena elita Zbornik 15*, str.307-315, Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Mihailo Palov.
- Krnjaić, Z. I Mitrović, A. (2009): “Youth Policy in the Republic of Serbia”. *Forum 21 European Journal on Child and Youth Policy*, 2009, No 13, p. 74-84.
- Krnjaić, Z. (2010). Karijerno vođenje u cilju unapređenja sistema visokog obrazovanja. *Nacionalni Tempus i Erasmus Mundus informativni dani*. European Commission TEMPUS, Tempus kancelarija u Srbiji i Ministarstvo prosvete Republike Srbije, Beograd, 22. i 23. novembar.
- *Nacionalna strategija za mlade* (2008). Vlada Republike Srbije. Link: www.mos.gov.rs
- Quintin, O. (2009). The new EU Strategy for Youth – Investing and Empowering. *Forum 21 European Journal on Child and Youth Policy*, 2009, No 14, p. 20-25.
- Sternberg, R. J. (1997): *Successful Intelligence*, A Plume Book, London.
- *Strategija karijernog vođenja i savetovanja* (2010). Vlada Republike Srbije. Link: www.mos.gov.rs

Zora Krnjaić
Institute of Psychology
Faculty of Philosophy, Belgrade
e-mail: zkrnjaic@f.bg.ac.rs

PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF GIFTEDNESS IN GLOBAL SOCIETY

There are numerous definitions of globalization and they imply different consequences of globalization process. Some of them are more oriented towards opportunities that globalization provides, and others place more stress on risks and hazards it involves. In any case, not only is globalization a controversial process, but is also a inevitable, dynamic and multi-complex process that has various aspects (economic, political, cultural...). Consequences of globalization are manifold and diverse, and problems of global society are global, and as such, many of them, can be tackled and solved only at global level.

Ever-expanding globalization process shapes living conditions, everyday activities, growing up (the growth of children and youth), education, professional requirements and activities, ways of organizing and conducting free time. This process provides a range of possibilities, but also sets some limits and restrictions, and also raises a number of questions and concerns. Generally, process of globalization affects the overall life and environment.

When we consider giftedness and its development, it means that we also have to put into consideration giftedness in the context of globalization. More precisely, we are considering giftedness through the process of understanding the possible implications of globalization on giftedness, influence on its development and the opportunities and models for its encouragement. In general, globalization has a number of significant implications, both for understanding and defining giftedness, but also for its identifying, encouraging and expressing.

There are numerous challenges and possibilities for developing giftedness initiated and provided by globalization within its context. Some of them are: dramatic development of global telecommunications; growing mobility of people, flow of goods, ideas, data, and particularly mobility of students and teachers; the increasingly important role of education, research and innovation ("knowledge triangle") that play a key role in handling the challenges of globalization and the development of knowledge society; globalization of culture as a meeting point of world cultures; internationalisation related to ever-increasing interconnectedness and interdependence of people and institutions in the world; acceleration of time and the increasing significance of efficiency as a criterion of success on different levels; a more efficient organisation of work which requires specialised occupations; ever - increasing need for recruiting an individual and their activity (taking active part in society, critical attitude, creativity, proactiveness...); ever - increasing need for stimulation and development of critical thinking, particularly young people towards the information, media, diverse amenities, events in the environment, etc.; ever - increasing need for encouraging and developing inventiveness and activity; necessity for building up flexibility and tolerance of individuals to uncertainty that is important characteristic of modern life.

Challenges of globalization process, their justification, possibilities and restrictions should be critically reviewed considering their implications on the development, demonstration and the use of giftedness.

Key words: giftedness, global society, globalization, lifelong learning, key competences.